

سراوان نا ادبی درو شم

یا سمین بلوچ

ایم فل اسکالر، (براهوئی)

بلوچستان اسٹیڈی سینٹر جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

ڈاکٹر محمد بلال

اسسٹنٹ پروفیسر، شعبہ فارسی جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

Abstract:

Sarawan is the main stream region of Balochistan province. Writers and intellectuals of Sarawan have produced huge amount of literature in Brahui language including prose, fiction, novel, and many more to strengthen the Brahui literature. This article describes the role of Sarawan in promotion of Brahui literature. The main objective of this paper is to critically analyses the produced literature from writers of Sarawan for Brahui in brief.

Key words : Sarawan, Balochistan, Literature in Brahui Language, prose, fiction.

چانداری:

سراوان و جھالاوان ارا اند نو پٹی ء ارا کہ علاقہ ء تینا خرافیا کی حالت نا بدولت جتا جتا مطلب و معنی ایتہ دانا مفہوم دن ہم پیش مر سہ بسن ء کہ شیف نا علاقہ و بڑ نا علاقہ ارا تینا زمینی انگا ساخت نا بنیاد اسٹ ایلوژن جتا جتا شمار مریرہ اندا رداٹ دانا مفہوم ننے زاہد براہوئی نا میٹر وک انگا کتاب برمش بابا مقالات براہوئی ٹی ڈن ملیرہ،

داڑ تو ما پین تا عام مفہوم و معنی دادے کہ بڑز کوہ شیفلکو یا بڑزنگ نیمہ نا
اڈہلوکا کو شیفلکو پارہ ناجہی آک یعنی سراوانی جہلاوانی پین زیادہ علمی
آ صورت نا وضاحت دہن ہم کنگ مریک کہ قلات ناخانی (براہوئی
کانفیڈریسی) نا صدر مقام نا شہر آن بڑز قطب نا پارہ نا شہر آن شیف
جہندم پارہ نا براہوئی کانفیڈریسی نا زیر تسلط علاقہ ملک و شہراتے
جہلاوان قرار تنگنا نے۔ ایکہ دراصل انتظامی و سیاسی ء پین ہم
اریر۔ نہک روشن مرے کہ سراوان و جہلاوان ہراہر علاقہ غاتے
پانتنگ و سراوانی جہلاوانی ہراہر مخلوق و قبیلہ غاتے چانتنگ۔
اندن اسے پین جاگس نوشتہ کیک،

”سراوان ٹی اڈہلوکا بند غاتا بیان ء کین کہ قبائلی
وڑاٹ اوک ہراک ء کہ سراوانی پانتگرہ۔
اودے ہم چاہنگ کہ ہرا علاقہ غاک قلات نا شہر نا
بڑز قطب پارہ نا ء او فتنے ٹی اڈہلوکا قبیلہ غاتے
سراوانی پانتنگ و ہراک کہ شیف جہندم پارہ نا ء
اوقتا اڈہلوکا قبیلہ غاتے جہلاوانی چانتنگ۔

یعنی قلات آن بڑز قطب پارہ غان براہوئی قوم نا
ریسانی، شاہواڑی، بنگلوی، محمد شہی، لہڑی، کرد،
ساتکنزی، لانگو، ذگر مینگل، سرپرہ، پرکاڑی،
سمالاڑی و پین پنک سراوانی حساب مریرہ۔ ہندن
بلوچاتے آن رند قبیلہ و اونا غٹ طا کفہ غاک و
اونا شاخاک دہن کہ ڈوکی، جمالی، مغیری،

مزاری، بزدار، مری، بگٹی، بلیدی، سنجر اڑی،
بادینی، جمالدینی، نوشیروانی، نو تیزئی و پین پین
آک سراوانی گرنیگرہ۔“

(براہوئی۔ 2014۔ 173-176)

سراوان نا اندا پیڑی کہ اوتن ادب نا بنا مس داسر حال ء شروع مس دانا
بابت اٹ اچھو معلومداری کس اف ولے اخدر سراوان ٹی ادب مسن ء اودے تینا
بروکا نسل ء سرکنگ نا اسے جونو شیخ اس الکن ء اندا گہ دا ایت نا جائزہ النگ مرے کہ
ادب اگہ بس تو سراوان ٹی اونا نشوونما اخدر مسن ء اخس اودے مخلوق چائے شارنا
مرے یا پہوالی انگا مخلوق ادڑکن اخدر تینا خدمت آتے پیش کرینو اندن ادب نا
معاملہ ٹی کہ اونا مفہوم انت مسن ء دارداٹ سراوان نا مخلوق تینا شیخ ء ادب کن جوانی
اٹ تسونے۔

ادب انت کسے:

ادب نا لغوی معنی ان درستی راستی مننگ اسے بلو مشکل ء مرحلہ کس ء ادب
انسان نازندا ہر پہلو نا درشانی ء یک انسان نا ایت کنگ نا انداز ہر مکتبہ فکر نا انسان تن
اونا برتاؤ انسان نا لطیف انگا جذبات آتا ترجمانی ادب ان مریک۔
ادب نا چانداری و توجہیات اٹ بھاز سختی ارے۔ داڑن بیدس دانا
موضوع ہم شاییت ء۔ انسانی ذہن نا کڑمی و اونا فکری تخلیقات تا پورہ تعریف ان
قاصر ء۔ اندا وجہ کہ اینو اسکان ادب نا اسے جامع ء ورندي کس پیش مننگ
متنے۔ دن پانگ مریک ادب انسان نا فکر و تصورات آتا نوشت کروکا بیان ء۔ داکر
و تصور اک جوڑوک ء و انسانی زندکن بھاز اہمیت تخیرہ۔

ادب نا بنیاد اک زندٹی ڈھکوک اریر و زندنا مسلسل تغیر و تبدیل انگا قصہ ء

زندہ و صادق انگا ادب امودے ارا کہ راج ۽ بدلیفنگ خواہک۔ دادے بڑنا کسر ۽ شان ایٹک و انسان نا خدمت نا است خواہی ۽ تنگ۔ عالماک ہم دا پارا کہ دنو اچھو لوظ نس اف ارا نا معنی معین یا محدود مرے۔ بلکہ نا اطلاق ہر لوظ ۽ مریک۔ (رودینی۔ 2015-20)

براہوئی خلقی ادب نا بنا:

ادب انسان نا راجی زندنا اندن ۽ دروشم نس مریک ارا کہ انسان نا بود و باش او نا کنگ او نا بینگ تن او ارا و نا زندنا ہر پہلو نا نشاندہی کیک براہوئی راج نا زبان تن اواری اندن او نا ادب ۽ مون مستی دنگ نا اعزاز پہوالی مخلوق نا وجہ ان ۽ خلقی ادب نا ہر صنف چائے او شاعری مرے یا نثر نا صفاک مریر پہوالی مخلوق او دے سینہ بہ سینہ پوسکنا پیڑی ۽ تسونے۔ شوان بزغرو پین پہوالی انگا مخلوق اسے تخلیقی و دماغ سے ٹی خلقی ادب نا بنا کرسہ او دے مون مستی درسا ادب نا ہر صنف ۽ او ار کریر۔ دا ایت اٹ اچھو شک نس اف کہ اینو اگہ براہوئی راج نا مو مخلوق کہ او شار نا کڈ ۽ بسونے و علم اٹ تحقیق نا کسر ۽ الکن ۽ او تا ہر محنت نا صلہ او تے پہوالی مخلوق نا مواد ادب ترسہ ۽ ارا کہ تینا وخت ۽ سوگو کنگ کن بطور مشغلہ ادب نا صنف آتے ارفسا او تے ترقی نا کڈ ۽ دریر۔ براہوئی مخلوق نا باروٹ بھازنگا ایت آک مشہور ۽ کہ او دراوڑی خاہوت ان تعلق تخر ۽ ولے پین بھازنگا ماہراک او تے بلوچ نا متکنا مخلوق پارسانا نو اندن بھاز اک او تے بڑکوہی ان بروہی مننگ نا دعویٰ ۽ کیرہ ولے او راوڑ مریر ادب تا ترقی نا کڈ ۽ برسا ۽ داڑتن بھازنگا علمی ادارا غاک و چندی پین وڑاٹ براہوئی ادب کن کاریم مننگ ٹی ۽

نن اگہ براہوئی ادب آنظر شاغن تو ننے براہوئی ادب مسہ بشخ اٹ نظر بریک۔ ارا کہ دھن مریک۔

- (۱) قدیم براہوئی ادب: یعنی متکنا ادب دادے لوک ادب ہم پارہ۔
 (۲) نیامکیو دورنا براہوئی ادب: دادورءن ہندازبان ناذریعہ ات تبلیغ اسلام نا دورنا پن ام تنگ کینہ۔

(۳) جدید آ دورنا براہوئی ادب: دادورءن براہوئی ادب نا ترقی یافتہ غا دورنا شروعات پانگ کینہ۔ (شاہوانی۔ 1999 ص۔ 27)

ادب نا اولیکو دور خلقی ادب پانگ۔ دادورنا تاریخ وابتداء معلومداری تنگ۔ دادورٹی خلقی شیراک، خلقی قصہ غاک، متل ووسائناک، چاچاک اوارء۔ دا تا جوڑ و تخلیق کروکا تا ڈس اینواسکان کسء معلوم اف اندن اوتا تخلیق ناردات اچھو قسم سے نارائے نس پانگ مرک۔ براہوئی شوانک مش تا نیام اٹ تینا سادارتے درسا براہوئی خلقی ء شیراتے خلکہ۔ اگہ اسے کارواں نس بولان ناول کنوکا کسرتینیٹی گدرینگارہ تو مچ انگا وادی خلقی شیرا تا تواراک بسرہ۔ براہوئی راج ٹی پھوالی انگا مخلوق شام ء تینا گدان تن گڑاس فاصلہ ٹی خاخرنس لگینیرہ اونا دا پارا پیرا تو سرہ حال احوال کنگ ان پد قصہ تے شروع کریہ۔ اندن ادب سینہ بہ سینہ سفر کرسہ ننے اسکان سرمس اندوجہ غنن دادعوی ء کینہ کہ براہوئی ادب ہم دنیا نا باخی زبان تے آنبارمون مستی بس۔ (رودینی۔ 2015۔ 23)

مذہبی سر حال:

اینوان تقریباً چھاڑدہ صد سال مالہوارا وخت سرزمین بلوچستان اٹ صحابہ کرامؓ سرمسرتو دا علاقہ ہم اسلام نا نوران روشن مس۔ ہدایت ناذریعہ ٹی مخلوق اسلام ء قبول کرے۔ صحابہ کرامؓ تا بنگ ان پد تا بعین، تبع تا بعین، بزرگان دین و علما ء کرام تینا تینا وٹاٹ تبلیغ کریروا کرار کرار اسلامی مدرسہ تا بنامس۔ ظاہر ء دا چھاڑدہ صد سال ٹی دا سرزمین اٹ بھازنگ مدرسہ غاک جوڑ مسرتا رارٹن لکھ انگا انسانک خوندی مسر۔ لیکن شومئی قسمت اوتا ریکارڈ آک موجود افس۔ مستونگ و خضدار نا

باروٹ مشہور ہے کہ قرون وسطیٰ ان بلو بلو مدرسہ آک داڑے جوڑا سر۔ اراڑے علم نا ملاس مروک آک برسہ تینا ملاسی ۽ ختم کریر۔ اینوہم دا علاقہ تینی مدرسہ جوڑا ریرا راٹی مختلف ملک آتا خاص وڑاٹ ایران افغانستان ان مخلوق دین متین نا علم ۽ حاصل کنگ ٹی ۽۔ داتینی مدرسہ صدیقیہ، مدرسہ مفتاح العلوم و جامعہ نصیریہ قابل ذکر ۽۔ اندن بلوچستان نا کنگڈ ۽ اسلامی مدرسہ غاک قائم ۽۔ اراک سوب و شام تینا مخلوق ۽ اسلامی تعلیم تنگ ۽۔ ماضی قریب اٹ اندن ۽ اسے مدرسہ اس بلوچستان نا شارڈھاڈر ٹی درخان نا جاگہ ٹی اسک ۽۔ ارادے تاریخ ”مکتبہ درخانی“ نا پن اٹ یادیک۔ ارانا فاضل اک انگریز وڑنگ طاقت ور و ٹھگ انگا دشمن نا مقابلہ ۽ کریر۔ (لہری۔ 2015-52)

قرآن مجید بزبان براہوئی:

۱۸۳۹ء ٹی انگریز اک خان محراب خان ۽ شہید کنگا نکلات اسٹیٹ آقبضہ کریر۔ داڑے اوفقا مقصد بیرہ دا اسٹیٹ آقبضہ کنگ الو۔ بلکہ داڑیا و تینا سک و عقیدہ چلیفنگ خواہسرہ۔ ہندا خا طران او تینا مقصد نا پوری کنگ کن اولیکو گامے مذہب نا پارہ غان ارفیر۔ اوفقا مبلغا ک اوفقا رسم و دودا تاء اوفقا بزرگ آتا منافق و ادکاری اٹ احترام کریرہ۔ تینا نزدٹھرا تم موقع ۽ مناسب چائسر تو عیسائیت کن تبلیغ نا کاریے سر انجام ٹسرہ۔ دا وپن چندی چمبازی تیان بیدس براہوئی تے مال و دولت نا لالچ ٹسرہ۔ اوفقا خیال اس کہ براہوئی مخلوق پہوال، شوان و خواری و پوریا نا کاریم کیک۔ غربی نا سبب آن مال و دولت نا لالچ ٹی زو عیسائی منگ کیرہ۔ ہندا ہیتا تے مونا تحسا اسہ منصوبہ بندی سے تون اوفک براہوئی مخلوق ٹی تینا مقصد کن نت وڈو خلنگے شروع کریر۔ اوفقا ہندا تمیچہ و حرکت تیان محسوس کر سا مدرسہ درخانی بھاز سختی اٹ اوفاداکاریم تاوردندی ۽ تس۔ مش وڈل، کوچہ و دامان ٹی دامدرسہ نا عالماک ہنارہ مخلوقے دین نا تبلیغ کریرہ۔ اسلام نا خلاف مروکا سازش تیان سئی کریرہ۔ ہڑاٹن مجبور و لاچار مرسا

۱۸۸۰ء آن گڈ انگریز اک گڑ اس پمفلٹ و پین لٹرچر چھاپ کرفسا مخلوق ٹی تالان کریر تو اوفقا دا فعل مدرسہ درخانی نا بزرگاتے بھلو گڑتی سے ٹی شانا۔ (براہوئی۔ 2016-97)

اند ارداٹ عیسائی مبلغین تا اسے چاہوک نس ریورنڈ ٹی۔ جے ایل میٹر ارا کہ
 ’اے براہوئی ریڈنگ بک ء ہم نوشتہ کرینے تینا کتاب نا ہریش نا آخریکو پنہ غاتے دا
 ایت آتے نوشتہ کریکہ،

Dedicate to those servants of Christ, whose High privilege may
 be to evangelize the Brahui people in near future.

دا کتاب حضرت عیسیٰ نا موپیر تا پین اٹ ارے اراتے اودا عظیم انگا کاریم ء
 نصیب کرینے کہ او خوک نا وخت اٹ براہوئی مخلوق ء عیسائی جوڑ کیرہ۔ (لہڑی۔
 2015-65)

علامہ محمد عمر دین پوری تینا شفیق انگا و مربی و محترم استاد حضرت مولانا عبدالحی درخانی
 نا پانگ ء عیسائی مشنری نا خلاف و کوششت تا مون ء اسے دیوار نس جوڑ مدرسہ کلام ربی نا
 براہوئی ٹی ترجمہ ء کنگ نا سعادت ء الک انتے کہ براہوئی قوم ء عیسائی جوڑ کنگ ان
 بچنگ نا فرض ء ادا کرے۔ علامہ براہوئی مخلوق قیامت اسکان بلوا احسان نس کرے
 - قرآن مجید نا براہوئی ٹی ترجمہ ء با محارہ ترجمہ کرے۔ پنہ تا تعداد ۱۱۴۳۸ او۔ دا
 ترجمہ ۱۹۱۴ ٹی کننگا نے و ۱۳۳۴ھ/ ۱۹۱۶ ٹی ہندوستان اسٹیم پریس لاہور ان
 شائع مس۔ دانا اشاعت کن وڈیرہ نور محمد ہنگوئی مسے ہزار روپئی اسے بلورقم نس تس۔
 ارا وخت کلام پاک نا ترجمہ مس تو دانا نسخہ تے بلوچستان ٹی مفت بشتا۔ علامہ ناگل
 ان بھلا کاریم قرآن مجید نا براہوئی ترجمہ ء۔ اودا دے صاف و شائستہ زبان سے ٹی
 کلام پاک نا ترجمہ ء کرے دادے براہوئی راجی نا پہلوالی انگا مخلوق ہم پومنگ
 یک۔ قاری خوانے تا بنوکاک مینٹ پومریرہ تا۔ اچھو وڑ سے نا تفسیر و تشریح سے نا

ضرورت محسوس مفک۔ داتر جمعہ نایاب اسک ۱۴۰۳ھ/۱۹۸۲ء ہجری کمیٹی اسلام آباد براہوئی اکیڈمی ناکمک تن وڈاکٹر نبی بخش بلوچ نا شوکارا ادارہ تاریخ و تہذیب تمدن اسلامی جامعہ اسلامیہ اسلام آباد نا کوشت اٹ صدر پاکستان جنرل ضیا الحق نا امداد اٹ ولدا شائع کرفیر۔ دا ٹی دوازدہ پنہ پنہ شاعر۔ (لہری۔ 2015-156-155)

تفسیر اختر یہ (براہوئی)

انعام الحق کوثر تینا کتاب سیرت طیبہ ﷺ سے راہنمائی اکیسویں صدی میں ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی نا کتاب بلوچستان میں دینی ادب نا رداٹ نوشتہ کیک کہ، مفسر: مولانا محمد اختر نا تعلق مینگل نا خاہوت ان اسک ۱۴۰۳ھ (بلوچستان) نا بندغ نس اسک ۱۴۰۳ھ۔ تفسیر اختر یہ مالو جتا جتا پارہ تے ٹی چھپائی مس و ہر پارہ جتا مطبہ ان شائع مس۔ اندن اولیکو پارہ دین محمد پریس لاہور، ارٹمیکو پارہ قاسمی پریس لاہور، مسٹمیکو پارہ زمانہ پریس کوئٹہ، چارمیکو پارہ جنگ پریس کوئٹہ ان شائع مس۔ بھازنگا پارہ تے ۱۴۰۳ھ پریس نا پن نوشتہ اف۔ کل پارہ تے مفسر (نوشتہ کروکا) مینٹ شائع کرفینہ۔

1986 ٹی دا کل پارہ تے کتب خانہ مظہر کراچی شش جلد اٹ شائع کرے و ہدیہ ۱۴۰۳ھ تا چار روپی تہا۔ شروع ٹی اراوخت دا تفسیر نا منا پارہ شائع مسر تو اندا خدر مشہور مس کہ پاکستان ان بیدس سعودی عرب، مسقط، قطر، ابو ظہبی، العین، ایران، افغانستان ٹی رہنگو کا براہوئی دانا بھازنگا نسخہ تے خوانفیر۔ اولیکو پارہ 1398ھ 1987ء اٹ شائع مس و چار پنچ سال ٹی باخی پارہ آک شائع مسر۔ تفسیر تے نوشتہ کنگ نا وخت شیف تزو کا تفاسیر آتے مطالعہ ٹی ائر۔

1۔ تفسیر ابن کثیر اسماعیل ابن کثیر القرشی الدمشقی

- 2- المنظہری مولانا ثناء اللہ پانی پتی
 - 3- الخازن محی السنۃ علاء الدین علی ابن محمد البغدادی
 - 4- معالما لتزیل ابی محمد الحسنی القراء البغوی
 - 6- جلالین جلال الدین سیوطی (جلال الدین محلی)
 - 7- الاتقان ایضاً
 - 8- بیان القرآن مولانا اشرف علی تھانوی
 - 9- تفسیر عزیز مولانا شاہ عبدالعزیز
 - 10- جواہر القرآن مولانا غلام اللہ خان
 - 11- تفسیر عثمانی مولانا شبیر احمد عثمانی
 - 12- ترجمہ القرآن شاہ ولی اللہ
 - 13- موضح القرآن شاہ عبدالقادر
 - 14- قصص القرآن مولانا حفظ الرحمن سیوہاروی
 - 15- تفسیر ابن عباس حضرت عبداللہ ابن عباس
- تفسیر تن اور اور حوالہ ہم تننگا نے، اندا وجہ ان دانا افادیت اٹ بھاز
بڑائی بس۔ فن ناما ہراتا خیال اٹ زبان بھاز واضح واسلوب آک بھاز زیباؤ۔
(کوثر 2012-28-27)

ناول نگاری:

ناول اطالوی زبان نالفظ سے۔ ہرانا معنی مریک ”عجب“ اصل ٹی ناول ہمو
قصہ پارہ کہ اونا سر حال انسانی زندگی ۽ ناول نگاری نامختلف شیخ و حصہ غاتے خوڑتی
اٹ بیان کنگ آن پداسہ خاصوڑ سے ٹی خلیک ناول داستان ناترتی یافتہ شکل ہم
پانگ مریک۔ ولے ناول ٹی داستان آنبارجن، پری، دیو، بھوت یا جادوگر وایلو
فتا ذکر مفک۔ ناول نابشاک داوڑ۔

- ۱۔ قصہ ۲۔ پلاٹ ۳۔ کردار ۴۔ منظر نگاری
- ناول ناہشت قسم مریرہ۔ ہراکہ داوڑ۔
- ۱۔ کرداری ناول ۲۔ ڈرامائی ناول
- ۳۔ مہماتی ناول ۴۔ واقعاتی ناول
- ۵۔ جاسوسی ناول ۵۔ تاریخی ناول
- ۷۔ نظریاتی ناول ۸۔ اصلاحی ناول

(پرکاڑی۔ 2001-171)

ناول انسانی سماج مسائل و وسائل تاریخ و نفسیات رویہ آتا علم و حقیقی کہ تصور
مریک ہراکہ انسان تے ماضی ٹی پیش مسونو داپانک کہ ناول عکس ہموگدرینگو کا دے تا
ہراوخت تبدیلی انسان تا سماجی اخلاقی سیاسی تعلیمی اعلیٰ و طرف اقدار تا مکمل نظر برے یا
موجود مرے۔ (بلوچ۔ 2015-44-45)

ناول ادب ناہمو صنف ۷ ہراکہ اودے لکھ آتیا بند غاک خوانیرہ و
اوڑان جوانو سچ و کردار ہیل کیرہ۔ براہوئی زبان ٹی داوخت اسکان ہرا ناول نگار
اک ناول نوشتہ کرینو۔ اوفتے ٹی گل بنگرئی، ڈاکٹر نصیر عاقل، وحید زہیر، شائین
بارانزئی، غلام دستگیر صابر، ڈاکٹر غلام سرور پرکاشی اوار ایر۔
(پرکاڑی۔ 2001-172)

باخی زبان تا ادب انبار براہوئی ادب ٹ ناول نگاری نا کاریم اسے است نا
حُب اٹ منتگ ۷۔ اراہاز کامیاب ۷ ایون تو براہوئی ناول نویسی ٹی الیکو تجربہ ۷ پنی
انگا قلمکارو پٹ و پول کروکا پرو فیسر عزیز مینگل کرے اراکہ آرنسٹ ہیمنگوئے نامشہور
انگا ناول ”اولڈ مین اینڈ دی سی“ Old Man and the sea نا براہوئی بدل ۷ دا
ناول ”پیرنگا و سمندر“ نا پن اٹ ۱۹۸۶ء ٹی روبی پبلشرز کوئٹہ نا کنڈان شائع مس۔
اوڑن پد ناول نویسی نا رواج مس ادند رداٹ اولیکو ناول نگار جناب گل بنگرئی

پاننگ - ناول نگاری ۽ انقلابی انداز ۽ ڈاکٹر نصیر عاقل تس - ورنہ انگا دانشور غلام دستگیر صابر تاریخی ۽ ناول اس نوشتہ کرسہ اسے پوسکنو اسلوب نس ارفے -
(براہوئی - 2006 - 137)

افسانہ نگاری:

براہوئی ادب ٹی افسانہ نگاری ناعمر بھاز زیات اف - بلکہ داد بی تحریر ہم پاکستان جوڑ منگ آن پدمنہ سال پدرواج ہلک - کہ جنوری ۱۹۵۵ء نا ”نوائے وطن“ نا شمارہ ٹی میر ہیبت خان نا نوشتہ ”مسافر“ نا پٹ افسانہ نس شائع مس - ایکہ اولیکو براہوئی افسانہ ناعزازے دوئی کرے - داکان گڈ ماہنامہ ”بلوچی“ کراچی ”معلم“ سریاب ”ایلم“ مستونگ و ایلو گڑ اس جریدہ و اخبار آتے ٹی براہوئی افسانہ خاک شائع مرسا کریر -

براہوئی ادب ٹی افسانہ ہم ایلو جدید نثری صنف آتے آن بار براہوئی ادب نا پوسکنو صنف نسے و مسٹیکو دور ٹی آزادی آن گڈ بس ولے ایلو پوسکن آن نثری صنف آتے تون اوار براہوئی ادب ٹی ناول، افسانہ، ڈرامہ، انشائیہ اسہ دور ٹی مون آبنگ نا باوجود براہوئی ادب ٹی افسانہ نگاری و ڈرامہ نویسی نار دوم ناول نگاری و ایلو صنف آتے آن زیات مسے - براہوئی افسانہ بیرہ تینا تیکنیک، اسلوب، و آفاقی فکری موضوع تا سوب آن تیزی اٹ ترقی کرسا اردو ایلو علاقائی زبان آتا افسانہ نا برابری ٹی رسیفے - (بنگلہ ٹی - 2014 - 101-100)

جاوید اختر تینا کتاب براہوئیات اٹ ہیبت خان نا افسانہ مسافر نار دات نوشتہ کیک کہ،

”دا اقتباس ارا ہیبت خان نا

افسانہ ”مسافر“ اس اریر - ارا ٹی برطانوی

استعمار و بلوچستان ۽ فوج کشی نا خلاف قوم پرستانہ

جوزہ نا خیالات آتے پانک، ”سردار پرگنی مری

تے خلک - جمیند قید ٹی کھسک - نوراء شہید
 کرے - بلوچا تا خان ۽ پشنگ نئی تورے - ملک نا
 چارکنڈے درشاہ - ولے ای داسکان زندہ سٹ -
 کنے مری تا شیر زال نا کولوء داسکان رسیفونی
 ے،“

(اختر - 2012 - 107)

کھٹیا

بلوچستان نا جغرافیہ ٹی سروان تینا سے جتا و اہمیت کس تحت تاریخی حوالہ ڈ غار نا
 دا خطہ تین تون صدی ادبی، سیاسی، صحافتی ۽ ثقافتی رداٹ معتبر ۽ حوالہ تنک اگہ نن تخلیقی
 حوالہ غالبوچستان نا ادبی مڈی نا جاج ۽ الین تودا ہیئت تینا جاگہ غاسند مروکہ بلوچستان
 اٹ براہوئی ادب نا مڈی ۽ سوگوکننگ ۽ اوٹی کل آن زیات کاریم کننگ اٹ ساروان
 نا تخلیق کار آتا مسونے ہندن ہندا خاطر آن ساروان نا نوشت ۽ لہجی ہم براہوئی نوشت
 خوان کن معیاری پاننگ نے -

مذہبی انگا کتابا تے ٹی سروان نا سے گچین ۽ اہمیت کس ارے تینا مخلوق ۽
 مذہبی لحاظ اٹ سوگوکننگ کن عالماک تینا ہروڑ نا جہد ۽ براہوئی مخلوق کن اوار کریر او
 اوتے مذہبی ۽ اندن ۽ مڈی کس تسرار کہ اوتے تینا مذہب تن پین سنگتی کرفے - ہندن
 اگہ براہوئی ٹی ساروان نا افسانوی ادب نا صنف افسانہ غاگپ کننگے توداڑے ہم دا
 خطہ جھالاوان، رخشان ۽ سندھ بیلٹ ۽ گواٹ دیک ۽ دا پاننگا مجبور کیک کہ ساروان
 اٹ باز گچین وڑ ۽ کچ اٹ گیشتر کاریم مسونے - داکان مست نن براہوئی ادب اٹ
 ساروان نا افسانہ ۽ افسانہ نگا رتا بابت ہیئت کین اوڑان مست نن افسانہ ناہاٹی، اونا پنا
 ۽ ردم آگڑ اس نظر شاغن کہ امر افسانہ قصہ، کہانی آن گڈ ردم الک ۽ امر پند کر سیہ

بلوچستان اٹ سرمس ء امر ساروان ناورنا ء پیر نوشتوک آتے تینا ء تینا قوم ء ڈیہہ انا
ترجمانی کن ء تینا عشق ء مابت نادرشانی جوزہ تس۔ اندن سراوان اٹ ناول نگاری
اسے حساب اٹ پوسکنو ادب ناصنف نس ء ولے سراوان نادرشانی تعلق تنخو کا بند غاک
تینا صلاحیت اٹ ناول ء براہوئی ادب اٹ اندن جاگہ تسرکہ اینو ناول ہم براہوئی
ادب ناسے صنف نس پانگلک۔

کتاب آک

- اختر، جاوید، (2012)۔ براہوئیات، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ/کوئٹہ) پاکستان۔
براہوئی، جوہر۔ (2006)۔ کتاب رنگ، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ)
پاکستان، کوئٹہ۔
براہوئی، زاہد۔ (2014)۔ پرمش، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان۔
براہوئی، سوسن۔ (2016)۔ براہوئی قدیم نثری ادب، براہوئی
اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان۔
بلوچ، عابدہ۔ (2015)۔ براہوئی ناول تاریخ تحقیق و عصری تقاضہ غاک، براہوئی
اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ۔
بنگلورئی، حاجی عبداللطیف۔ (2014)۔ براہوئی زبان و ادب ناشونداری ٹی رسالہ
وجرائند آتایش، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ۔
پرکاشی، نور احمد۔ (2001)۔ براہوئی ادب، براہوئی اکیڈمی، پاکستان، کوئٹہ۔
شاهوانی، پروفیسر عبدالحمید۔ (1999)۔ براہوئی زبان و ادب، ساراوان اکیڈمی
مستونگ۔

لہڑی، عبدالباری۔ (2015)۔ مکتبہ درخانی (ڈھاڈر) علمی و دینی خدمات کا
جائزہ، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ۔